

MILJÖHANDBOK

Borås djurpark och Camping AB

2024

Miljöhandboken är aktuell och godkänd (underskrift av verksamhetsansvarig)	
Datum för godkännande:	2025-09-15
Verksamhetsansvarig (godkännare):	Jeanette Lindström

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation.....	3
2. Miljöutredning.....	6
3. Miljöpolicy.....	8
4. Miljömål och handlingsplaner	10
5. Verksamhetsrutiner	13
5.1 Inköp	13
5.2 Avfall	16
5.3 Intern och Extern kommunikation	17
5.4 Avvikelse och förbättringsförslag.....	17
5.5 Kemikalier	18
5.6 Resedirektiv	18
5.7 Internrevision	18
6. Lagkrav	20
7. Miljörisker och nödlägesberedskap.....	21
8. Utbildning och kompetens.....	22
9. Miljöberättelse.....	23
10. Intern revision	27
11. Ledningens genomgång.....	27

1. Verksamhetsbeskrivning och miljöorganisation

Verksamhetsnamn: Borås djurpark & camping AB	
Besöksadress: Alidelundsgatan 11	Postadress: Box 502, 501 13 Borås
Organisationsnummer: 5560730359	Antal medarbetare: 55 tillsvidareanst. 150 säsongsanställda
Miljösamordnare: Jonas Svensson	E-postadress: jonas.2.svensson@borasdjurpark.se
Verksamhetsansvarig: Jeanette Lindström	
Telefon: 033-430 48 28	Hemsida: www.borasdjurpark.se www.borascamping.se
Beskrivning av verksamheten: <i>Vår verksamhetsinriktning:</i> "Borås Djurparks vision är att vara en av Skandinavians ledande djurparker där besöksupplevelsen ska bidra till bevarande av djur och natur" <i>Vår affärsidé:</i> "På Borås Djurpark & Camping utvecklar vi upplevelser som ger glädje, spänning och äventyr för barn och deras familjer. Här får du möta och lära dig mer om djur och natur. Genom ditt besök är du med och bidrar till vårt viktiga arbete för att bevara utrotningshotade djurarter" Borås Djurpark är ett av Västsveriges största besöksmål där man kan se djurarter från framför allt svensk och afrikansk natur. Förutom flertalet aktiviteter som information och matningar under högsäsong, erbjuder vi även upplevelser kopplade till öppethållande kring påsk och halloween. Vi erbjuder gymnasieutbildning, kurser i allt från etologi till biologisk mångfald samt praktikutbildning. Vi bedriver restaurangverksamhet för besökare och elever. Bolaget driver även Borås camping med över 300 platser, 52 stugor, 2 "glas-igloos" samt vandrarhem. Sommarmånaderna kan övernattnig bokas på djurparkens Wildlife camp som består av 8 tält med utrymme för uppemot 40 nattgäster. Tälten är placerade på terrasser med utsikt över vår stora savann och innefattar bl.a. kvälls- och morgonguidning runtom i djurparken, spännande aktiviteter, samt måltider kväll och morgon. Besökare till djurparken har även möjlighet att boka specifika djurupplevelser där man får lära sig lite mer om djuren på nära håll. <i>Vi har verksamhet på följande platser (plats, typ av verksamhet, lokalyta)</i>	

Djurpark: Alidelundsgatan 11 Borås (lokaler 10335 m²)

Camping: Campinggatan 25 Borås (lokaler 2225 m²)

Vårt miljöledningssystem omfattar följande delar av vår verksamhet

Hela verksamheten: Djurpark, restaurang och camping.

Vi använder följande typ av energikällor för uppvärmning och drift av våra lokaler;
Våra lokaler värms upp med fjärrvärme, bergvärme, solenergi och direktverkande el.
Campingens har solenergi och direktverkande el. All el som köps är Bra Miljöval EL.

Material och avfall

Vår huvudsakliga användning av material består av

Foder till djuren, livsmedel till restaurangerna, bränsle, förbrukningsmaterial till besöksverksamheten och kontor, varor till souvenirförsäljning.

I vår verksamhet produceras i huvudsak följande typer av avfall

Brännbart avfall från besökare och campinggäster, gödsel, matrester, slaktavfall samt underhållsavfall.

Resande och transporter

Vi har följande typ av tjänsteresande i vår verksamhet

Våra resor är i huvudsak kontakter med andra djurparker och djurparksorganisationer både inom Sverige och globalt. Vi använder tjänstebilar som är miljöfordon (en är hybrid el/bensin), tåg samt flyg där inget alternativ finns. Vi har ett dokument med riktlinjer för resor för företagets anställda, som är baserat på Borås stads riktlinjer. Detta dokument är skapat 2020, men uppdateras årligen av miljösamordnare och miljökoordinator. Dokumentet kan samtliga anställda finna på vår server samt vårt nystartade intranät "Zoonen".

Vi har följande typer godstransporter i vår verksamhet

Transporter ingår i de flesta inköp som görs till verksamheten. I möjligaste mån tar vi hem stora volymer och lagerför för att minimera transporterna. Underhållstransporter köps av ett företag med euroklass 5 eller 6 på motorerna i sina bilar. Vi hämtar och lämnar material i närområdet i egen regi, men planerar så att flertalet ärenden utförs under samma körning.

Vår verksamhet använder följande typ av fordon och arbetsmaskiner

Vi har sex tjänstebilar varav en drivs på vanlig diesel, en på miljödiesel, en är hybrid och tre helt på el. 19 arbetsfordon varav sex stycken drivs på miljödiesel, tre på miljöbensin och tio är elbilar. Alla dieselfordon körs på Ecopar A+ och bensinfordonen på Aspen alkylatbensin. Elbilarna laddas med Bra Miljöval EL.

Utsläpp, buller, vibration och lukt

Vi har följande typ av verksamhet som ger utsläpp (luft, vatten, mark), buller, vibration eller lukt

Utsläpp till luft genom transporter och resor i verksamheten. Avfallet från olika delar av verksamheten påverkar luft, mark och vatten. Djurhållning ger utsläpp till luft, mark och vatten. De lukter som kommer av verksamheten upplevs inte störande till största delen. Ljud från verksamheten upplevs mestadels positivt.

Forskning i Borås Djurpark ur ett miljöperspektiv

Mycket av den kunskap vi har om vilda djur kommer från kontrollerade forskningsprojekt i djurparker.

Det kan gälla beteende, födopreferens, evolution och många andra områden.

Dessa lärdomar kan användas för bevarandeprojekt i det vilda och ge oss vetskap om hur vi bäst bevarar inte bara enskilda arter, utan också ekosystem och djurens naturliga miljöer med fokus på biologisk mångfald. Denna kunskap bidrar vi till i Borås Djurpark genom ett antal forskningsstudier, varav flera är publicerade i vetenskapliga tidskrifter.

Åtgärder för gynnande av biologisk mångfald

Bevarande av biologisk mångfald är viktigt även på lokal nivå. Med hjälp av bidrag från LONA har vi kunnat anlägga cirka 2700 m² ängsmark i djurparken och på campingen för att öka pollinerande insekters födosök. I anslutning till dessa har vi även installerat flertalet insektshotell och sanddyner för insekter att övervintra i. Under åren har inventeringar utförts av fladdermöss, fåglar och insekter i området, för att kartlägga det vilda djurlivet. Större insatser genomförs årligen i bekämpning av invasiva växtarter, med fokus på jättebalsamin (*Impatiens glandulifera*), parkslide (*Reynoutria japonica*) och parksallat (*Lactuca macrophylla*). Vi har intensifierat vår information till besökarna angående värdet av biologisk mångfald och hur de själva kan bidra till det.

Miljöarbetet är organiserat på följande sätt i verksamheten:

Miljöansvarig (Jonas Svensson): är ansvarig för miljöarbetet och vårt ledningssystem och ska se till att tillräckliga resurser finns för miljöarbetet, att ansvar fördelas och att alla medarbetare engageras och involveras.

Miljöansvarig ansvarar mer specifikt också för: Miljösamordnaren ansvarar för allt vad gäller miljön på företaget i sin roll som bygg-, underhålls- och säkerhetschef.

Miljökoordinator (Niclas Kroon): är bl.a. tilldelad ansvar för uppdatering av denna Miljöhandbok och att samtliga enheter på företaget genomgår årliga internrevisioner inför omdiplomering. De olika avdelningarna; djuravdelningar, underhåll, kontor och camping får information angående miljöarbetet vid företagets APT:n.

Miljökoordinator ser även till att samtliga anställda genomför den grundläggande miljöutbildning som Borås kommun erbjuder, sammanställer uppgifter i

miljöredovisningar till kommunen, samt utvecklar hållbarhetsarbetet tillsammans med miljösamordnaren.

Samtliga medarbetares ansvar: Att följa de rutiner, samt bidra till att nå målsättningar, gällande miljö- och hållbarhetsarbete som miljöansvarig och miljökoordinator lägger grunderna för. Att som nyanställd genomföra den grundläggande utbildningen som miljökoordinator tillhandahåller via kommunen.

2. Miljöutredning

I tabellen nedan listas **alla** verksamhetens aktiviteter som ger direkt och indirekt miljöpåverkan. För de aktiviteter som bedöms som betydande ur miljösynpunkt anges hur mycket som används/släpps ut under ett år. Ange gärna miljöindikatorer för övriga aktiviteter också.

Alla aktiviteter rangordnas efter hur stor miljöpåverkan vi bedömer att de har, 1 är mest betydande, därefter 2, 3 och så vidare. Vid bedömning av miljöpåverkan beaktas förbrukad/utsläppt mängd och miljöfarlighet av det som förbrukats/släppts ut.

De aktiviteter som vi bedömer har betydande miljöpåverkan har vi sammanställt i punktlistan nedanför tabellen. Dessa benämns våra betydande miljöaspekter.

Aktivitet som påverkar miljön	Hur mycket används och/eller släpps ut?	Rangordning (1,2,3,4 osv.)
<i>Indirekt miljöpåverkan (även positiv)</i>		
Information till besökare	181 000 besökare	1
Utbildning	3 årskurser samt elever från ytterligare minst 10 gymnasieskolor, samt ett samarbete med Borås Stad. Flertalet samarbeten med både svenska och internationella utbildningar för arbetsplatsbelagt lärande (APL).	1
Ekonomiskt stöd till bevarandeprojekt	4 genom Borås djurparks bevarandefond + 3 genom djurparkens egen budget	1
Deltagande i forskningsprojekt	Vi bidrar i nuläget fortlöpande till 5 aktuella forskningsprojekt (dessa är inte årsbundna men pågick under 2024).	1
Deltagande i utbildning (praktisk och teoretisk utbildning, guidningar, zooskola, simbaskola m.m)	4221 personer	1
Producerad solenergi (djurpark+camping)	130,2 MWh	2
Egenproducerad el jämfört med förbrukning (djurp+camp)	5,9%	2
<i>Direkt miljöpåverkan</i>		
Elförbrukning djurparken	1450 MWh	2
Elförbrukning camping	753 MWh	2
Uppvärmning fjärrvärme	614 MWh	2

Vattenförbrukning djurpark	14 120 m ³	4
Vattenförbrukning camping	7111 m ³	4
Avfall djurpark (exkl. gödsel)	84 331 kg	3
Avfall enbart gödsel	1132 ton	10
Avfall camping	42 982 kg	3
Foder (inkl. strö)	349 886 kg	6
Livsmedel	44 892 kg	9
Varav ekologiska livsmedel	8419 kg (18,8%)	9
Drivmedel bilar	2024 L	7
Drivmedel arbetsfordon	11 169 L	7
Ecopar uppvärmning (oljepanna)	2760 L (togs ur bruk juni 2024!)	
Vattenrening pingvinshus	2592 kg klor	4
Resor flyg och tåg	Flyg 2321,37 kg co ² . Tåg 0 kg co ² .	5
Utsläpp luft ("direkt" påverkan beräknat på resor ^A , fjärrvärme ^B och bränsle ^C)	2321,37 ^A + 522,4 ^B + 3338 ^C = 6182 kg (Har enbart funnit uppgifter för diesel+bensin, ej ecopar och miljöbensin)	Prioriteras utefter respektive aspekts rangordning

Våra prioriterade miljöaspekter är:

1. Information, utbildning, forskning
2. Solenergi. Elförbrukning, fjärrvärme.
3. Avfall

Förklaring: I denna upplaga av MHB redovisas "uppvärmning fjärrvärme" enbart för perioden april-december för 2024 då den kopplades på först på våren. I uträkningar för utsläpp från fjärrvärme är dock uppvärmning för januari-april 2025 inräknade för att få ett ungefärligt helårsresultat. Detta då utsläppen för fjärrvärme främst jämförs med utsläppen för den tidigare oljepannan som bidrog till uppvärmning av samma fastigheter. Utsläppen för fjärrvärme är dessutom enbart beräknat på förbränning för att rättvist kunna jämföra med oljepannan, resor samt bränsle där vi inte har uppgifter på indirekta utsläpp utöver det vi själva bidrar till.

3. Miljöpolicy

Då Borås stad är djurparkens ägare så arbetar Borås djurpark och camping AB utefter den gemensamt anslagna miljöpolicy för kommunen. Företagets egna strategier presenteras i avsnittet efter miljöpolicy.

Miljöpolicy (Hämtat från Borås stads miljöprogram)

”Borås Stads miljöarbete ska förebygga och åtgärda miljöproblem samt öka kommunens positiva miljöeffekter. Borås Stad ska vara en ledande miljökommun som är lyhörd för andras erfarenheter och delar sina egna erfarenheter på en lokal, nationell och internationell nivå. Miljöarbete och miljöhänsyn ska integreras i alla verksamheter inom kommunkoncernen. Arbetet ska präglas av ständiga förbättringar genom analys, utvärdering, utveckling och samarbete.

Miljöprinciper för Borås Stads verksamheter

Miljöprinciper och krav gäller Borås Stads samtliga verksamheter och ska vara grundläggande i arbetet med Miljöprogrammet och dess tillhörande handlingsplaner.

- *Kunskapskravet. Vi skaffar sig den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljö samt för att bibehålla och utveckla ett rikt växt- och djurliv.*
- *Försiktighetsprincipen. Vi arbetar för att förebygga och minska risker för skador på hälsan eller miljön.*
- *Hushållningsprincipen. Vi använder råvaror, mark och energi så effektivt som möjligt.*
- *Kretsloppsprincipen. Vi väljer produkter som vi kan återanvända eller återvinna och ta om hand med minsta möjliga resursanvändning.*
- *Lokaliseringsprincipen. Vi väljer platser så att verksamheten kan bedrivas med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och för miljön.*
- *Utbytesprincipen. Vi ersätter och minskar antalet miljö- och hälsofarliga produkter, ämnen och metoder, med mindre skadliga alternativ.*
- *Principen för ett rikt växt och djurliv. Vi är ett föredöme genom att sköta och nyttja vårt markinnehav på ett sätt som ökar möjligheterna att uppnå nationella miljömål kopplade till biologisk mångfald samt minska negativa effekter av invasiva arter.”*

Strategier för Borås Djurpark och camping AB

Borås Djurpark och camping AB har varit miljödiplomerade sedan 2013: Det innebär att man har ett miljöledningssystem enligt svensk Miljöbas.

Borås Djurpark och camping AB värnar om miljön och skall arbeta aktivt för att minska dagens miljöpåverkningar. En ständig förbättring skall uppnås genom följande:

- Följa aktuell miljölagstiftning som kan kopplas till företaget.
- Arbeta långsiktigt mot en ständig förbättring av företagets miljö- och hållbarhetsarbete.
- Kontinuerligt miljöutbilda all personal, styrelsemedlemmar - samt nyanställda.
- Att besökare får information om verksamhetens miljöarbete och hur de själva kan minska sin klimatpåverkan.
- Arbeta för en god miljökommunikation med andra aktörer i Borås kommun, men även med de kontakter vi samarbetar med på annan ort. Vi vill ha utbyte av

erfarenheter, åtgärder och framgångar inom miljöarbetet som kan främja både vår egen, men även andra aktörers verksamheter.

- Att värna om den biologiska mångfalden och ekosystemen genom att förvalta de gröna och blå naturområden som finns inom företaget, samt bekämpa invasiva växtarter.
- Sträva efter att verksamhetens energiförsörjning endast kommer från hållbara energikällor. Samt att bli mer självförsörjande av energi.
- Sträva efter att vattenförbrukningen håller en nivå som inte överskrider verksamhetens behov.
- Att sortera verksamhetens avfall i största möjligaste mån.
- Verka för att minska utsläpp vid egna transporter, både inom företaget och vid tjänsteresor.
- Att i så stor utsträckning som möjligt välja mer miljövänliga kemikalier, samt att årligen inventera företagets kemikalierregistreringar och sträva efter att minska dessa.
- Motverka skövlingen av regnskog genom att produkter man använder enbart innehåller RSPO-certifierad palmolja, alternativt skall vara fria från palmolja.

Fastställd av styrelsen för Borås Djurpark och camping AB

.....

Borås 2025-09-15

Genom Jeanette Lindström VD

4. Miljömål och handlingsplaner

Kommunen startade upp ett projekt för CSRD-redovisning senast 2026. P.g.a. nya EU-direktiv i början av 2025 så lades projektet på is.

Miljömål och handlingsplaner för år: 2025

Mål 1	Utöka och underlätta avfallssortering för besökarna i djurparken			
Åtgärd/Aktivitet		Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Diskussion kring utveckling av detta under hösten 2025, men ambitionen är möjlighet för besökarna att sortera flertalet fraktioner på ett informativt och lekfullt sätt runt om i djurparken.		Niclas Kroon Jonas Svensson Jesper Ridderbjelke	Senast juni 2026	
Uppföljning av målet sker på följande sätt:		Målet får ses som ett första steg i utvecklingen till bättre sortering. Vi inför förändringarna till säsongen 2026, för att senare kunna se en minskning av det brännbara avfallet och sätta mål utefter det.		

Mål 2	Redovisning av företagets sammanlagda utsläpp			
Åtgärd/Aktivitet		Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Sammanställning av utsläpp för t.ex. fjärrvärme, bränsle, resor samt avfall (eventuellt fler områden). Beräkningarna ska i så stor utsträckning som möjligt omfatta utsläpp vi orsakar direkt och indirekt genom vår verksamhet.		Niclas Kroon	Senast till redovisning 2026.	
Uppföljning av målet sker på följande sätt:		Sammanställningen ska redovisas i kommande miljöhandböcker och användas som nyckeltal för uppföljning och åtgärdsinsatser.		

Mål 3	Få rutin på att arrangera prylbytdagar för företagets anställda			
Åtgärd/Aktivitet		Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Arrangerat minst två prylbytdagar under 2025 och senast våren 2026.		Niclas Kroon	2025-våren 2026	Ca 40 h
Uppföljning av målet sker på följande sätt:		Målet blir en testperiod för att avgöra intresset för denna aktivitet. Resultatet får avgöras utefter antal engagerade personer samt aktivitetens omfattning i tid och resurser.		

	(Tidigare försök till klädbytardagar har fått ställas in. Temat breddas för att skapa större intresse och information om prylbytardagen ska utökas.)
--	--

Långsiktiga mål:

Mål 1	Förvaltning av områden med koppling till biologisk mångfald.		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Förvaltning av de ängsmarker, insektshotell och sanddyner som vi har skapat i djurparken och på campingen. Samtliga projekt är slutrapporterade, men det är inte alla ängsytor som tagit sig så bra som vi hoppats.	Niclas Kroon Johan Jönsson (zoolog)	Pågående	

Mål 2	Skapa nyckeltal för matavfall		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Sammanställa de senaste årens uppgifter om mängd matavfall, nu när kommunen utför mer strukturerad hämtning av detta på flertalet platser i företaget. Utifrån denna sammanställning kan vi sätta framtida mål för antingen minskning av mängd matavfall, minskad mängd matavfall som blir felsorterad, eller liknande.	Niclas Kroon	2025-2026	

Mål 3	Utöka antalet solceller		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Flera av företagets fastigheter lämpar sig väl för placering av solceller för att öka andel förnyelsebar energi. Borås djurpark och camping AB ska sträva efter större utveckling av detta de närmsta åren.	Jonas Svensson Niclas Kroon	Start 2021	

Mål 4	Minskning av fastighetsel		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Flertalet fastigheter behöver nya ventilationssystem, värmeaggregat	Jonas Svensson	2022-2029	

m.m. På en 8 års period räknar vi med att sådana åtgärder ska minska vår elkonsumtion med 30 %. Detta går hand-i-hand med långsiktigt mål 3.			

Mål 5	Utveckling av hållbarhetsarbetet		
Åtgärd/Aktivitet	Ansvarig	Tidpunkt	Resurser
Ta fram minst tre mål som kan kopplas till 3-4 stycken av de globala hållbarhetsmålen. Dessa mål ska vara utformade för en tydlig utveckling för företaget i hållbarhetsarbetet, samt att samtliga anställda har möjlighet att bidra till att nå målen i sitt dagliga arbete.	Niclas Kroon	Start 2025	

5. Verksamhetsrutiner

Vi har utvärderat behovet av rutiner för att minimera vår miljöpåverkan samt säkerställa att vi uppfyller krav från lagstiftning, kunder och andra intressenter. Vi har beslutat att det är relevant för vår verksamhet att styra följande områden i vårt miljöledningssystem:

- Inköp
- Avfall
- Intern och Extern kommunikation
- Avvikelser och förbättringsförslag
- Kemikalier
- Resedirektiv
- Internrevision

5.1 Inköp

Vi styr mot miljöanpassade inköp i vår verksamhet på följande sätt:

Praktiska rutiner för leverantörsuppföljning

Vi ställer följande miljökrav på våra leverantörer:

Vi har som ambition att våra betydande leverantörer har ett godkänt miljöledningssystem så långt det är möjligt. I övrigt uppdaterar vi årligen vår lista över leverantörer och följer utvecklingen av deras miljö- och hållbarhetsarbeten, samt noterar i listan om de arbetar utefter miljö- och/eller hållbarhetspolicy, miljöcertifieringar eller har olika miljömärkningar. Strukturen kring vilka upphandlingar vi själva gör, respektive vilka upphandlingar vi följer från kommunen, bör tydliggöras så vi kan bestämma riktlinjer för de miljökrav vi själva vill ställa på våra leverantörer.

De flesta leverantörer är desamma som kommunen gör upphandlingar med och därmed ställs miljökraven utan vår direkta inverkan. Borås kommun skriver följande på sin hemsida om miljökrav i upphandlingen:

”Krav på miljöhänsyn ska vara en naturlig del i alla upphandlingar och inköp. Kommunen ska sträva efter att leverantörer har god miljökunskap och arbetar systematiskt med miljöfrågor. Kommunen ska vidare välja produkter och tjänster som med bibehållen funktion har så liten klimat- och miljöpåverkan som möjligt.

Genom avtal ska vi se till att leverantörer har och följer rutiner för att minska sin energiförbrukning, sitt avfall, sina utsläpp och hur eventuella kemikalier hanteras. Leverantören ansvarar också för eventuella underleverantörer.

Vid upphandlingar som medför kostnader för energi, drift och underhåll ska utvärderingen grundas på livscykeln.”

Praktiska rutiner för miljökrav på produkter/tjänster

Vi gör följande aktiva miljöval vid inköp av produkter och tjänster:

Vid köp av förbrukningsmaterial till verksamheten köps uteslutande miljömärkta produkter. Kontorsmaterial/trycksaker samt datorer köps allt med miljömärkning. Vi köper endast ekologiskt/Fairtrade märkt kaffe/the och endast palmoljefria produkter (eventuellt RSPO-certifierad palmolja). Vid kontakter med leverantörer förs alltid en dialog om produktutveckling mot miljövänligare produkter. Vid köp av fordon prioriteras alltid miljöfordon samt fossilfritt bränsle.

Uppdrag från Kommunfullmäktige

Enligt uppdrag från Kommunfullmäktiges budget för 2024 ska Bolaget sluta köpa eller leasa nya bilar som drivs av fossila bränslen senast 2025. Målet är att Borås Stads bilar, inklusive de kommunala bolagens, drivs av fossilfria bränslen senast 2028.

Resultat av leverantörsuppföljning

Leverantör	Status på verksamhetens miljöarbete (ex. Svensk miljöbas, ISO 14001, Miljöpolicy)	Uppdaterad Datum	Uppfyller våra krav
Foder:			
Hanssons fisk	Miljömärkningar (bl.a MSC, ASC, KRAV)	2025-05-07	Ja
Kiezebrink international	CSR-policy, MSC-märkning	2025-05-07	Ja
Lantmännen	ISO 9001 + 14001. Klimatmål. Medlem i Hagainitiativet.	2025-05-07	Ja
Jonatan Malmevik (hö/halm/spån)	Miljöstandard Euro 6	2025-05-07	Ja
Pernwalls	Miljöpolicy, HVO drivmedel	2025-05-07	Ja
Johnny Svensson (hösilage)	Miljöstandard Euro 6	2025-05-21	Ja
Underhåll:			
ABAS Protect	Miljöpolicy (miljömedvetenhet i produktionen)	2025-05-15	Ja
Ahlsell	ISO 9001 + 14001	2025-05-15	Ja
Borås energi och miljö	ISO 9001 + 14001	2025-05-15	Ja
Dannebacken	ISO 9001 + 14001	2025-05-15	Ja
Färgbolaget i Borås	Upphandlat av Borås stad.	2024-05-28	Tveksamt, information om miljöansvar framgår ej.
Gunnars maskiner	Miljöcertifierade svensk miljö- och kvalitetsbas	2025-05-15	Ja
Lyreco	ISO 9001 + 14001. Miljö- samt hållbarhetspolicy.	2025-05-21	Ja
Lövdalens åkeri	Scania/Volvo-lastbilar med miljöstandard Euro 6	2025-03-12	Ja
Procurator	ISO 9001 + 14001	2025-05-21	Ja
Rekal	ISO 9001 + 14001	2025-05-21	Ja
Rexel	ISO 9001 + 14001	2025-05-21	Ja
Servicekontoret			
Stena Recycling	ISO 9001 + 14001 + Hållbarhetspolicy	2025-03-12	Ja

Tingstad	ISO 9001 + 14001	2025-05-21	Ja
XL Bygg	ISO 9001 + 14001	2025-05-21	Ja
Zeppelin Sverige	ISO 9001 + 14001	2025-05-15	Ja
Ömangruppen	Miljödiplom enligt Svensk miljöbas	2025-05-21	Ja
Restaurang:			
Allmans	Miljöpolicy + Miljöstandard Euro 6	2025-05-21	Ja
Coffeebox	Miljö- och hållbarhetscertifierade produkter	2025-05-21	Ja
Johan i Hallen	Miljö- samt hållbarhetspolicy	2025-05-21	Ja
Menigo	ISO 14001 + Hållbarhetscertifieringar	2025-05-21	Ja
Premium water (elefantvatten – flaska)	Fraktbolag med miljöpolicy	2025-05-21	Ja
Popz funfood (åkeri)	ISO 14001	2025-05-21	Ja
Varsego (unilever)	ISO 14001 + Hållbarhetspolicy	2025-05-21	Ja

5.2 Avfall

Vi har följande rutiner för att hantera det avfall som uppkommer i vår verksamhet:

Farligt avfall

Farligt avfall hanteras på följande sätt i vår verksamhet:

- ☒ Transportör med tillstånd hämtar hos oss: [Stena Recycling, Lövdalens Åkeri](#)
- ☐ Vi lämnar på sortergård och har gjort egen anmälan om detta till Länsstyrelsen
- ☐ Vi lämnar det i miljöstation som vår hyresvärd tillhandahåller

Vi för journal över vårt farliga avfall på följande sätt: Fr.o.m. 2025 agerar [Stena Recycling](#), enligt avtal, som ombud för ansvaret att rapportera mängd farligt avfall till Naturvårdsverket som de transporterar från oss. Vi erhåller även dokumentation över det transporterade/insamlade materialet samt rapporterad mängd till Naturvårdsverket från vårt ombud. [Lövdalens åkeri](#) erbjuder samma tjänst för transport av tryckimpregnerat trä.

Vi sorterar avfall i följande fraktioner i vår verksamhet:

Typ av avfall	Plats för sorteringskärl	Entreprenör som hämtar alt. var vi lämnar vårt avfall
Brännbart	Parkens avfallssortering	Borås energi & miljö
Matavfall	Bruna påsar/säckar i avfallstunnor	”_____”
Kontorspapper	Varje kontor, sedan vidare till parkens avfallssortering	”_____”
Kontorsavfall	Kontorets städutrymme	”_____”
Plast	Parkens avfallssortering	”_____”
Metallförpackningar	”_____”	”_____”
Färgat/ofärgat glas	”_____”	”_____”
Tidningar		”_____”
Porcelain	”_____”	”_____”
Farligt avfall	”_____”	Stena Recycling
Lysrör	”_____”	”_____”
Glödlampor/lågenergilampor	”_____”	”_____”
Batterier	”_____”	”_____”
El-avfall	”_____”	”_____”
Icke brännbart (deponi)	”_____”	Lövdalens åkeri
Wellpapp	”_____”	”_____”
Pappersförpackningar	”_____”	”_____”
Träavfall	”_____”	”_____”
Tryckimpregnerat trä	”_____”	”_____”
Metallskrot	”_____”	”_____”
Gödse/organiskt material	Varje djuravdelning	”_____”
Slaktavfall	”_____”	Svensk lantbrukstjänst

Veterinärt avfall	Veterinärklinik	Blå stjärnan/Apotek
Grenavfall	Bakom gödselplatta	Starks Entreprenad

Lövdalens åkeri transporterar lcke brännbart, wellpapp, pappersförpackningar, träavfall, metallskrot samt tryckimpregnerat till Stena Recycling.

5.3 Intern och Extern kommunikation

Intern kommunikation

Vi informerar våra medarbetare om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

Företagets anställda informeras om miljöarbetet vid avdelningarnas respektive APT:n. Delar av året samlas personalen för morgonmöte på onsdagar, innan arbetet startar, och får då information om eventuella aktiviteter i miljöarbetet för dagen eller kommande vecka. Campingens personal informeras veckovis på planeringsmöten. Det har nyligen startats upp ett eget intranät för företaget där miljöarbetet har goda möjligheter att synliggöras mer för samtliga anställda.

Styrelsen tar del av informationen i denna miljöhandbok en gång om året inför dess godkännande, samt att övrig information angående miljöarbetet redovisas vid minst ett styrelsemöte per år.

Extern kommunikation

Vi informerar externa intressenter (t.ex. kunder, leverantörer, samarbetspartners, myndigheter) om verksamhetens miljöarbete på följande sätt:

På vår hemsida uppdaterar vi årligen information kring våra senaste åtgärder inom miljöarbetet, samt synliggör senaste upplagan av vår miljöhandbok. Genom våra sociala medier kommunicerar vi exempelvis vårt deltagande i "Earth hour", uppföljning av arbetet med våra ängsmarker m.m. Vi diskuterar gärna egna och andras erfarenheter kring miljö vid träffar med samarbetspartners. Kommunen arrangerar miljökoordinatorsträffar några gånger om året där vi kan förmedla vårt miljöarbete i den gemensamma dialogen.

5.4 Avvikelse och förbättringsförslag

Avvikelse och förbättringsförslag som uppkommer i verksamheten tas omhand genom att:

Vi har skapat en förslagslåda i mailform där anställda kan maila sina idéer och anställda inom alla avdelningar har möjlighet att framföra sina tankar och åsikter på APT:n där miljöinformation nu är en punkt på agendan. De avvikelser eller förbättringsförslag som inkommer undersöks på plats genom en revision eller inspektion, beroende på avvikelserns storlek, och åtgärdas utefter ställningstagande till prioritering i tidsåtgång, kostnad m.m.

Dokumentation av hur avvikelser har hanterats görs genom att:

Den utredning som görs av avvikelser eller förbättringsåtgärden antecknas i ett Excel-dokument på servern där det noteras datum, angiven avvikelse, åtgärd, ansvarig och datum för när åtgärden skall vara klar.

Det är ännu ytterst ovanligt att det inkommer avvikelser och/eller förbättringsförslag både internt och externt på det här sättet. Förhoppningen är att hitta bättre åtgärder för detta så fler kan bli delaktiga i att utveckla miljöarbetet.

5.5 Kemikalier

Våra kemikalier finns registrerade i Chemgroups kemikaliesystem efter upphandling inom kommunen.

Inventering utförs varje höst där ansvariga på respektive avdelning uppdaterar sina kemikalielistor utefter vad som lagts till eller fasats ut under året som har gått.

Riskbedömning och uppföljning sker årligen tillsammans med kommunens ansvarig för kemikaliearbetet. Då får vi bl.a. statistik för hur vi lyckats med kemikaliearbetet under det senaste året, samt information om kommunens målsättningar vad gäller kemikaliearbetet för nästkommande år.

Personer med registrering i Chemgroup är Jonas Svensson (miljöansvarig), Jesper Ridderbjelke (arbetsledare underhåll) samt Niclas Kroon (miljökoordinator).

QR-koder med läsbehörighet finns åtkomligt för samtliga anställda där kemikalier förvaras.

5.6 Resedirektiv

Riktlinjer för resor finns att tillgå på Borås djurparks gemensamma server. Den finns tillgänglig för alla anställda. Från 2023 skrevs nytt avtal med ny resebyrå.

Miljökoordinator har som ansvar att årligen uppdatera resedirektiv utefter rådande förhållanden samt utefter kommunens uppdaterade direktiv. Detta görs i samråd med miljösamordnare.

Borås djurpark & camping AB klimatkompenserar för resor med bil och flyg, genom att redovisa miljöåtgärder matchande klimatavgiften som vi har utfört, till Borås stad. Eftersom vi kör nästan uteslutande på fossilfritt bränsle med våra fordon, så har det nästan enbart varit en kostnad för våra utsläpp från flygresorna som vi har behövt kompensera för de senaste åren. *Fr.o.m. 2024 behöver bolag och nämnder med en klimatavgift lägre än 15.000:- inte redovisa någon klimatkompensation för det året.*

5.7 Internrevision

Vi utför årligen internrevision av företagets samtliga delar; djurpark, restaurang samt camping. Under revisionen görs en översyn av följande punkter: Avfallshantering, Kemikalieförteckning inkl. säkerhetsdatablad, Inköpsrutiner, Nödlägesberedskap inkl. brand, Lagkrav på miljöområdet, Intern miljökommunikation, Avvikelser och förbättringsförslag samt Medarbetares utbildning. Vid dessa tillfällen närvarar företagets miljösamordnare och/eller miljökoordinator tillsammans med berörda avdelningars ansvariga person/personer. I revisionsprotokollet noteras avvikelser samt

vilka förbättringsåtgärder som bör genomföras. Eventuella förbättringsåtgärder redovisas i detta dokument.

6. Lagkrav

Vi har gjort en utvärdering av vilka miljölagar och andra regler som berör vår verksamhet.

Vi har gått igenom och kontrollerat att vi följer nedanstående lagar, datum:

Tillståndspliktig eller anmälningspliktig verksamhet Vi bedriver miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt Miljöbalken.	☐ Ja, Tillståndspliktig ☐ Ja, Anmälningspliktig ☒ Nej
--	---

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
Utbildning och kompetens Alla medarbetare ska ha relevant kompetens på miljöområdet. Inköpsrutin/policy Vi ställer miljökrav vid inköp/upphandling.	Jonas Svensson Niclas Kroon Jonas Svensson Lisa Sjölin (camp.) Andreas Lillvik (rest.) Jeanette Kiiskinen (foder)	Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen §4 Produktvalsregeln §8 Skadeansvaret
Kemikalier Vi har kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad för kemiska produkter. Produkter förvaras och hanteras säkert. Vi arbetar aktivt med att riskbedöma och byta ut produkter till mer miljöanpassade alternativ. Vi säkerställer att behållare med kemikalier är tydligt märkta.	Jonas Svensson Niclas Kroon	Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §2 Kunskapskravet §3 Försiktighetsprincipen §4 Produktvalsregeln MB kap. 14 Kemiska produkter och biotekniska organismer Förordning om kemiska produkter och biotekniska organismer (SFS 2008:245) REACH-förordningen Förordning (EG) nr 1907/2006 CLP-förordningen Förordning (EG) nr 1272/2008 Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2023:1 Risker i arbetsmiljön AFS 2023:10 Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning AFS 2023:11
Avfall Vi arbetar aktivt med att minska, återanvända och återvinna avfall. Sedan 2025 sorterar vi även ut textilavfall. Farligt avfall förvaras och transporteras enligt lagkrav. Journal förs över farligt avfall och rapportering görs till avfallsregistret. Vid egen transport av farligt avfall ska anmälan göras om den årliga volymen är mindre	Jonas Svensson	Miljöbalk (MB) SFS 1998:808 MB Kap. 2 Allmänna hänsynsregler §5 Hushållnings- & kretsloppsprincipen MB Kap 15 Avfall och producentansvar Avfallsförordningen (SFS 2020:614) Föreskrifter om transport av avfall (NFS 2022:2) Naturvårdsverkets föreskrifter om antecknings- och rapporteringsskyldighet och lämnande av uppgifter om farligt avfall till avfallsregistret (NFS 2020:5) Förordning om producentansvar (2022:1274)

Verksamhetsrutin/aktivitet	Ansvarig	Lagreferens
än 100 kg resp. 100 liter. Transporteras större volym ska tillstånd sökas. Inför transport av farligt avfall ska transportdokument upprättas.		Producentansvar Batterier (SFS 2008:834), Producentansvar Bilar (SFS 2023:132), Producentansvar Däck (SFS 2023:133), Producentansvar Elutrustning (SFS 2022:1276) Förordning om engångsprodukter (2021:996) Förordning om nedskräpningsavgifter (2021:1002) Lokal renhållningsordning och avfallsplan
Transporter & fordon Vi undviker tomgångskörning mer än 1 minut och har informerat våra medarbetare om detta. Våra fordon (lastbilar och bussar) är i en utsläppsklass som uppfyller krav i miljözon Vi genomför transport av farligt gods enligt gällande lagkrav	Jonas Svensson	Lokala föreskrifter avseende hälsa och miljö Trafikförordningen (1998:1276) Lagen om transport av farligt gods (2006:263) Förordningen om transport av farligt gods (2006:311) ADR-S (MSBFS 2024:10)
Systematiskt brandskyddsarbete Vi arbetar systematiskt med brandskydd och att förebygga brand i vår verksamhet	Jonas Svensson	Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778) Statens räddningsverks allmänna råd systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3)
Fastigheter Krav på funktionskontroll av ventilationssystem(OVK). Krav på energideklaration av byggnader Kontroll av och rapportering anläggningar med köldmedier	Jonas Svensson	Boverkets föreskrifter och allmänna råd om funktionskontroll av ventilationssystem BFS 2011:16 Boverkets föreskrifter och allmänna råd om energideklarationer för byggnader (BFS 2007:4) F-gasförordningen(EU) (EU/517/2014) EU 2024/573 om fluorerade växthusgaser F-gasförordningen(Sverige) SFS 2016:1128
Godkännande för offentlig förevisning av vilda djur	Johan Jönsson (zoolog)	Artskyddsförordningen (2007:845) §40

Fullständig lista finns att tillgå i djurparkens server i ett dokument om lagar och andra krav. Denna uppdateras minst två gånger om året.

7. Miljörisker och nödlägesberedskap

I tabellen nedan har vi dokumenterat relevanta miljörisker i verksamheten, hur vi ska agera för att förhindra dem och vad vi gör om de ändå händer. I de fall en längre instruktion behövs har vi gett en hänvisning.

Miljörisk	Förhindras genom	Vid olycka görs följande
Brand	Vartannat år har personalen brandskyddsutbildning. Parken har ett väl fungerande systematiskt brandskyddsarbete.	Byggnader med störst värden är kopplade till SOS Vid allvarlig skada aktiveras företagets krisgrupp.
Vattenläckage	Vattenmätare kontrolleras veckovis.	Egen personal har kompetens till det mesta. Kommunen läcksöker.
Driftstopp	Kontinuerligt underhåll	Berörd personal underrättas via komradio
Kemikaliehantering	Skyddsutrustning finns och skall användas	Arbetsledning kontaktas via komradio för lämplig åtgärd. Säkerhetsdatablad finns att tillgå genom inloggning och app i Chemgroup. Läsbehörighet finns för samtliga anställda genom QR-koder.

8. Utbildning och kompetens

Våra medarbetare får miljöutbildning inom ett år från anställning. Vi identifierar årligen utbildningsbehov för våra medarbetare och sammanställer detta i kompetensplanen.

Medarbetare, namn	Anställd från år	Grundläggande miljöutbildning (datum)	Genomförd övrig miljöutbildning (typ och datum)	Utbildningsbehov och planerad tid för utbildning (typ och datum/år)
Alla som fastanställs ombeds genomföra kommunens grundläggande miljöutbildning. Även förtroendevalda uppmanas att gå utbildningen. (Finns nu i digital version och går att utföra när som helst!)			Fr.o.m. 2023 ska all kommunal personal gå den grundläggande miljöutbildningen, eller någon annan form av miljöutbildning som passar verksamheten, var fjärde år. All fastanställd personal har ombetts gå om den grundläggande miljöutbildningen, om den utförts för mer än 4 år sedan.	När samtliga fastanställda har gått den grundläggande miljöutbildningen inom de senaste 4 åren påbörjas planering av någon utökad form av miljöutbildning som samtliga ska kunna utföra under samma tidsperiod.
Dokumentering över samtliga anställdas olika former av miljöutbildningar genom åren finns på företagets server.				

9. Miljöberättelse

Vi gör varje år en egen uppföljning av vårt miljöarbete i form av en miljöberättelse.

Miljöberättelse för år: 2024

Miljöledningssystemets omfattning

Följande delar av vår verksamhet omfattas av vårt miljöledningssystem: [Djurpark](#), [restaurangverksamhet](#) och [camping](#).

Uppföljning av miljömål och aktiviteter

Vi har under det senaste året arbetat med våra miljömål och har uppnått följande resultat:

Mål 1 Minskning av kemikalierregistreringar för måleriet (djurparken).

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning; Årlig inventering samt kompletterande utfasning av kemikalier som inte längre används har genomförts ihop med djurparkens lagbas. Detta ledde till att antalet registreringar för måleriet minskade från 81 stycken till 49 stycken. Målet på en minskning med 21 % blev alltså istället hela 39,5 % minskning. I kombination med kommunens målsättning för 2024 så har dessutom samtliga allergiframkallande kemikalier helt fasats ut från måleriet. För hela företagets räkning har vi minskat antalet allergiframkallande ämnen från 20 till endast 6 registreringar.

Mål 2 Ta fram nyckeltal för utsläpp av växthusgaser från förbrukad fjärrvärme per år (g/kWh)

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning; Uträkning för utsläpp gällande fjärrvärme har tagits fram och redovisas i tabellen för "uppföljning av miljöindikatorer". Denna process har även bidragit till att vi har börjat undersöka möjligheter att beräkna utsläpp även från andra delar i företaget, såsom bränsle, avfall och resor. En förhoppning finns att kunna redovisa en helhetsbild över de utsläpp vi orsakar för hela företaget och redovisa i denna miljöhandbok i framtiden.

Mål 3 Utfasning av oljepannan i savannrestaurangen

Vi har genomfört planerade åtgärder i följande omfattning; Oljepannan fasades ut och ersattes med installation av fjärrvärme under försommaren 2024.

Mål 4 Skapa riktlinjer för användandet av hållbarhetscertifierad palmolja (RSPO); Riktlinjer är framtagna och förtydligade i ett dokument som samtliga anställda kommer åt på servern. Riktlinjerna uppmanar inte till ökad användning av palmolja utan ställer tydligare krav på att palmoljan ska vara certifierad i de fall inköp behöver genomföras med varor innehållande palmolja. Dokumentet är godkänt av företagets ledning.

Uppföljning av miljöindikatorer

Miljöaspekt	Miljöindikator år 2021	Miljöindikator år 2022	Miljöindikator år 2023	Miljöindikator år 2024
Utbildning	1050 personer	3644 personer	Inga uppgifter	4221 personer
Information	220 000 besökare	186 800 besökare	183 000 besökare	181 000 besökare
Deltagande i forskningsprojekt	Deltagande vid 6 publicerade forskningsartikla r	7 forskningsprojekt under 2022 (vissa överlappar mellan åren)	2 forskningsprojekt under 2023 (9 st sedan 2018)	5 aktuella forskningsprojekt (dessa är inte årsbundna men pågående under 2024).

Producerad solenergi	5023 kWh	25 597 kWh	160 100 kWh	130 200 kWh
Elförbrukning	4741 kWh/dag 1731 MWh (171,4 kWh/m ²)	4499 kWh/dag 1642 MWh (163 kWh/m ²)	4203 kWh/dag 1534 MWh (148,5 kWh/m ²)	3962 kWh/dag 1450 MWh (140,3 kWh/m ²)
Fjärrvärme	1619 kWh/dag 590,9 MWh	1515 kWh/dag 553,1 MWh	1571 kWh/dag 573,2 MWh	1677 kWh/dag 613,7 MWh
Utsläpp fjärrvärme (oljepanna ca 1200 kg/år i enbart förbr.)			Enbart förbr. → Beräknat maj 2024 – april 2025 →	522,4 kg co ²
Vattenförbrukning	17 808 m ³	18 244 m ³	12 916 m ³	14 120 m ³
Bränsleförbrukning bilar	0,82 l/mil 2472 mil	1,12 l/mil 2110 mil	0,63 l/mil 3387 mil	0,94 l/mil 2149 mil
Bränsleförbrukning arbetsfordon	2,18 l/timme 2935 tim.	2,56 l/timme 4390 tim.	2,59 l/timme 4510 tim	1,81 l/timme 6099 tim
Ecopar uppvärmning (oljepanna)	5617 L	2791 L	4902 L	2760 L (togs ur bruk i juni 2024)
Avfall djurparken	98 850 kg	98 516 kg	80 029 kg	84 331 kg
Gödsel	1108 ton	1052 ton	1045 ton	1132 ton
Livsmedel	0,186 kg/besök 41 ton	0,3 kg/besök 57 ton	0,26 kg/besök 48,2 ton	0,25 kg/besök 44,9 ton
Varav ekologiskt	14,9 ton (36,3 %)	17,2 ton (30 %)	13,8 ton (28,6%)	8,4 ton (18,8%)
Foder	1101 kg/dag	1143 kg/dag	971 kg/dag	956 kg/dag
Kemikalier pingvin (klor)	5,33 kg/dag	4,93 kg/dag	7,1 kg/dag	7,1 kg/dag
Resor flyg tåg	0,026 kg CO ² /km	0,097 kg CO ² /km	0,126 kg CO ² /km	0,128 kg CO ² /km
Elförbrukning camping	525,2 kWh/m ² 1169 MWh	453 kWh/m ² 1008 MWh	350,6 kWh/m ² 780 MWh	338,4 kWh/m ² 753 MWh
Vattenförbrukning camping	7112 m3	11 384 m3	14 708 m3	7111 m3
Avfall camping	29 734 kg	37 401 kg	54 388 kg	42 982 kg

Kommentarer till utvecklingen av miljöindikatorer

Vi följer ovan redovisade miljöindikatorer och har följande kommentarer avseende utvecklingen över tid:

- Lite sämre väder under sommarsäsongen 2024 gav både sämre besökssiffror och mindre producerad solenergi.
- Elförbrukningen minskar stadigt för varje år, på både djurparken och campingen, tack vare de senaste årens insatser i att byta ut energikrävande ventilation och uppvärmningsanordningar. Teknikerna kan med hjälp av mätutrustning få indikationer på var energiförbrukningen är hög och göra snabba insatser för att minska onödig förbrukning. Belysning byts löpande fortsatt ut mot lågenergi-alternativ.

- Mer fjärrvärme är påkopplat och en ökning av detta är inte oväntat. Fördelen med detta är att vi under 2024 kunnat fasa ut den tidigare oljepannan för påkoppling av fjärrvärme till savannstall samt savannrestaurang. Nyckelvärde för utsläpp från fjärrvärme är nytt i tabellen för i år. Här jämförs ett genomsnittligt utsläpp, enbart i förbränning, på 1200 kg per år för oljepannan med förbränningen från fjärrvärmens. Då fjärrvärmens kopplades på först i maj 2024 så har jag lagt till förbrukning för januari-mars 2025 i denna uträkning.
- Insatser för att upptäcka och åtgärda vattenläckor både på djurparken och campingen har gjort att vår vattenförbrukning är lägre eller åtminstone stabil.
- Nyckeltalet för bränsleförbrukning av våra bilar blir numer lite missvisande då ett av fordonen delvis går på el och därför inte alltid förbrukar några liter bränsle per mil. Får eventuellt se över behovet av ett nytt nyckeltal här till kommande år.
- Våra arbetsfordon får allt fler arbetsuppgifter runt om på avdelningarna och går därför fler timmar. Dock har det gått åt mindre bränsle för både fordon och arbetsfordon under 2024 jämfört med året innan.
- Nyckeltal för uppvärmning med hjälp av oljepanna kommer kunna tas bort i nästa års redovisning.
- Något mer avfall under 2024 jämfört med året innan, men på ganska stadig nivå. Förhoppningsvis kan vi arbeta mer med målsättning för minskning av specifika fraktioner framöver. Campingens avfallsmängd minskade något från den större ökning till senaste årets redovisning. Miljöhusen bidrar nog dels med att mer avfall slängs rätt och dels att det kan beräknas lättare nu än tidigare.
- Livsmedel är kvar på ungefär samma nivåer, men det är fortsatt svårarbetat att nå mer ekologiskt. Även närodlat är svårt att specificera då grossisterna kan skifta vilka de köper in av. Vi får fundera på hur vi ska gå vidare med detta.
- Vi gör fortsatt stora insatser för att minska nyckeltalet för foder. För tillfället har flera avdelningar färre djurindivider än tidigare, men det vi minskar mest i är mängd strö (ex. halm) som räknas in i foderkolumnen.
- Nytt pingvinhus är aktuellt och eventuellt kan vi få förändrade värden för detta i framtiden.
- Resandet är på samma nivå som året innan. Inte lika lågt som under pandemin, men färre flygningar än innan pandemin. Tågalternativet tas alltid i beaktning, men får tyvärr väljas bort i de flesta bokningar.

Redovisning genomförda aktiviteter för att minska miljöpåverkan

Vi arbetar aktivt för att minska vår miljöpåverkan och har genomfört följande aktiviteter:

Miljöförbättrande åtgärd/aktivitet	Genomförd (år)
Installation av tre laddstolpar med sammanlagt sex laddpunkter för våra eldrivna fordon vid kontorsområdet i djurparken.	2021
Installerat ca 2700 m ² ängsmark på djurparkens och campings områden. Köpt in flertalet både större och mindre insektshotell som ställts i anslutning till ängsmarkerna. Två sanddyner har placerats i närheten av största ängsytan på djurparken som även det ska gynna det mindre djurlivet. Allt utfört med LONA-bidrag.	2021-2024
Övergång till Chemgroup kemikalieregister vilket bidragit till årliga inventeringar och bättre arbetsförhållanden för de som arbetar med kemikalierna genom digital läsbarhet till säkerhetsdatablad.	2022
Installation av solceller på tak till elefanthus samt savannstall. Sammanlagt 163 paneler som förväntas generera cirka 70 000 kWh/år. Finns sedan tidigare även på bondgårdstaket.	2022

Bytt ut ventilation i rovdjurshus och ahus. Större renovering av savannrestaurangen samt installerat mindre energikrävande vitvaror där. Flera funktioner har fått styrsystem så vi kan ha en bättre översyn av vår energiförbrukning.	2022
Installation solceller på flera byggnader på campingen. Samtliga befintliga stugor har renoverats för bättre energistandard.	2023
Borås fågelklubb utförde en inventering av befintliga fågelarter i djurparksområdet under sommaren. All personal fick resultatet presenterat vid en föreläsning.	2023
Två "miljöhus" har tagits i bruk på campingen, där gästerna enklare kan sortera sitt avfall och bl.a. pumpa cykeldäck i en fräschare miljö än tidigare.	2023
Utfasning av oljepanna för uppvärmning av savannrestaurang samt savannstall. Fjärrvärme är istället påkopplat där.	2024

Utvärdering av årets avvikelser/förbättringsförslag

Vid årets revision och internt har ett antal avvikelser/förbättringsförslag noterats. Här har följande frågor/områden lyfts upp:

Djurparken: Den miljögrupp som startades upp för några år sedan har inte träffats på länge av olika anledningar. Vi har inte samma behov av att träffas lika ofta, men kunde ändå vara bra att återuppta mötena vid 1-2 tillfällen per år.

Campingen: Några anställda behöver genomföra den grundläggande miljöutbildningen och vissa behöver gå den på nytt.

Restaurang: Diskuterade även här att återuppta miljögruppsträffarna. Vi diskuterade även tidigare mål om att nå 50% andel ekologiska varor i våra inköp av livsmedel. Det anses svårt att nå, även vad gäller närodlat, då grossisternas inköp kan variera stort om producenter plötsligt för slut på varor eller liknande.

Med anledning av detta har vi beslutat om och genomfört följande åtgärder:

Djurparken: Miljökoordinator bjuder in till nystart av miljögruppsträff i september 2025.

Campingen: Vi avvaktar till efter sommaren med att genomföra miljöutbildningarna då det är svårt för anställda att hinna med sånt under vår högsäsong.

Restaurang: Vi prioriterar att skapa ett nyckeltal av matavfallet, då detta idag har en bättre rutin för upphämtning samt att det vägs på ett smidigare sätt nu. Vi släpper inte arbetet med andel ekologiskt eller närodlat helt, men lägger det på is till vi ser att det går att hämta data och redovisa på ett bättre sätt än idag.

Internrevisionerna bidrar inte ofta till några avvikelser eller förbättringsförslag, men det är ett nyttigt forum för oss i företaget att ta oss tid till att sitta ner och diskutera punkterna i protokollet. Ofta stöter vi ändå på saker som i längden kan underlätta arbetet att sätta nya miljömål, eller att bekräfta vilka förändringar som faktiskt har varit till det bättre.

10. Intern revision

☐ Vi omfattas inte krav på intern revision enligt Svensk Miljöbas kravstandard

☒ Vi genomför interna revisioner där vi följer upp att:

- Miljöhandbok är uppdaterad och aktuell
- Efterlevnad lagar och andra bindande krav
- Relevanta verksamhetsrutiner följs i alla delverksamheter
- Alla delverksamheter kan redovisa aktiviteter för att minska miljöpåverkan.

Uppföljningen dokumenteras och redovisas som bilagor. Vi har följande plan för interna och externa revisioner i vår verksamhet.

Typ av revision	Tidpunkt	Plats/Delverksamhet
Internrevisioner av djurpark, camping samt restaurang sker årligen i maj. Miljökoordinator och ansvarig personal för respektive avdelning deltar vid dessa tillfällen.		
Externa revisioner utförs av Miljöstrategen Jönköping. Var fjärde år utförs revisionen istället av en tredje part.		

11. Ledningens genomgång

Verksamhetens ledning går varje år igenom följande punkter:

- Miljöorganisation
- Aktiviteter som påverkar miljön och värderingen av dem
- Miljöpolicyns aktualitet
- Miljömål- och handlingsplan för kommande år
- Verksamhetsrutiner
- Relevanta lagkrav och hur vi säkerställer att vi följer dem
- Intern och extern kommunikation av vårt miljöarbete
- Miljörisker och nödlägesberedskap
- Kompetensbehov
- Miljöberättelse
- Resultat från interna och externa revisioner
- Avvikelser och förbättringsförslag under året

Ledningens genomgång av ovanstående punkter har resulterat i denna Miljöhandbok som godkänts av verksamhetsansvarig.